

Finlandiya tajribasi: asosiy yondashuvlar va tizimlar

Yoshlar ta’limi va maktab muhitida qo‘llab-quvvatlash

Finlandiyada har bir maktabda “talabalar farovonligi / welfare” tizimi mavjud: har bir maktabga psixolog, ijtimoiy xodim, hamda zarur bo‘lganda shifokor / hamshira ajratiladi. Bu xodimlar talabalar ruhiy va ijtimoiy holatini kuzatadi, muammolarni erta aniqlaydi va yordam ko‘rsatadi.

Agar o‘quvchi o‘qishda qiynalsa — u umumiylardan yordam, intensiv yordam yoki maxsus ta’lim yo‘llaridan biri orqali qo‘llab-quvvatlanadi. Demak, “har bir bola qamrab olinadi”.

Ijtimoiy yordam va maxsus dasturlar: “yoshlar markazlari”, sport va reabilitatsiya orqali qo‘llab-quvvatlash

Masalan, Icehearts dasturi — bolalar va o‘smirlarni — ayniqsa ijtimoiy jihatdan ehtiyojdagi yoshlarni — uzoq muddatli mentorlik, jamoaviy sport va ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalar orqali qo‘llab-quvvatlaydi.

Yoshlar markazlari (masalan kasb-hunar maktablari, reabilitatsiya markazlari, “Youth Station” va hokazo) yordamida, psixologik muammolari bo‘lgan, oilaviy yoki ijtimoiy holati qiyin bo‘lgan yoshlar bilan ishlanadi: maslahat, psixologik yordam, reabilitatsiya, ijtimoiy integratsiya.

Yoshlarni ijtimoiy faollikka jalb qilish va fuqarolik ongini shakllantirish

Taksvärkki ry (ODW Finland) kabi nodavlat tashkilotlar yoshlarni huquqlar, jamiyatdagi ishtirok, hayot ko‘nikmalari, fuqarolik ongini shakllash yo‘nalishida tarbiyalaydi. Yoshlar o‘zlarini jamiyatning faol a’zosi deb bilib ulg‘ayishadi.

Yoshlar uchun xalqaro almashinuv, lager, madaniy va ijtimoiy loyihalar orqali global dunyoqarash, mas’uliyat va ijtimoiy hamkorlik ruhiyati shakllanadi.

Ta’lim yondashuvlari — differensiyalashgan, individual / har bir bola ehtiyojiga mos

Finlandiya boshlang‘ich ta’lim tizimida ham, maktablarda ham ta’lim “shakl: hamma uchun bir xil” emas — har bir bola uchun uning ehtiyojiga qarab individual yordam beriladi. Bu bola ijtimoiy, hissiy yoki o‘quv jihatdan qiyalsada, unga mos chora ko‘riladi.

Bu yondashuv yoshlar tarbiyasida stressni kamaytirish, bolaning salomatligini, psixologik holatini inobatga olish, shaxsiy salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Afzalliklar va salbiy jihatlar — Finlandiya tajribasi tahlili

Afzalliklari

Individual yondashuv: har bir bola / yosh holati inobatga olinadi, qo‘llab-quvvatlash zarur bo‘lganda ta’minlanadi — jamiyatda “hech kim ortda qolmaydi”.

Ijtimoiy integratsiya va psixologik salomatlikka e’tibor: ruhiy salomatlik, ijtimoiy ko‘nikmalar va emotsiyal barqarorlikni mustahkamlash imkoniyati.

Yoshlarning fuqarolik faolligi va jamiyat bilan bog‘liqligi: nodavlat tashkilotlar, ko‘ngillilik, loyiha va almashinuvlar orqali yoshlar jamiyatda faol, mas’uliyatli bo‘ladi.

Erta aniqlash va profilaktika: muammolar (o‘qishda qiynalish, ruhiy stress, oilaviy muammolar) erta bosqichda aniqlanib, jiddiy muammalarga aylanmasdan hal qilinadi.

Teng imkoniyatlar: ijtimoiy holati, oilaviy darajasi, yashash maskani farqi bo‘lmay — har bir yoshga yordam va ta’lim imkoniyati bir xil.

Kamchiliklari va cheklovlar

Bunday tizim — katta mablag‘, resurs va puxta tashkil etilgan ijtimoiy siyosat talab qiladi. Har bir maktabda psixolog, ijtimoiy xodim va qo‘llab-quvvatlash xizmati bo‘lishi hamda yozilgan standartlar bajarilishi kerak.

Ba’zi holatlarda yoshlar anonim psixologik yordam yoki maxsus xizmatlardan foydalanishni xohlamasligi mumkin — shaxsiy ong, stigma, madaniyat farqi sabab.

Barchaga mos keladigan yondashuvlar O‘zbekiston sharoitida — resurslar, infrastrukturaga bog‘liq ravishda — murakkab bo‘lishi mumkin. Masalan, chekka hududlardagi maktablarda psixolog yoki ijtimoiy xodim bo‘lmasligi ehtimoli yuqori.

An’anaviy jamiyatlar, oilaviy-ijtimoiy qadriyatlar va mentalitet farqlari tufayli, ba’zi metodlar hamma joyda birdek samarali bo‘lmasligi mumkin.

O‘zbekiston sharoitida Finlandiyadan olingan ilg‘or tajribalarni qo‘llash imkoniyatlari va cheklovleri

Imkoniyatlarⁱ

O‘zbekiston ham maktablarda va ta’lim tizimida individual yordam va qo‘llab-quvvatlash tizimini joriy etishga harakat qilsa — ayniqsa muammoli oilalardan, kam ta’minlangan sharoitlardan bo‘lgan yoshlar uchun — bu jamiyat barqarorligini oshiradi.

Nodavlat tashkilotlar / Xayriya jamiyatlari va davlat hamkorligi orqali, yoshlar fuqarolik faoliyati, ijtimoiy loyiha va ko‘ngillilik tizimlari rivojlantirilishi mumkin. Bu yoshlarning jamiyat bilan bog‘liqligini oshiradi, ijtimoiy faollikni rag‘batlantiradi.

Maktablar va o‘quv muassasalarida psixolog, ijtimoiy xodim, qo‘llab-quvvatlash xizmatlari tashkil etilsa — yoshlarning ruhiy salomatligi, ijtimoiy moslashuvi va ijobiy rivojlanishi yaxshilanadi.

Yoshlar sport, san’at, reabilitatsiya, kasb-hunar va jamiyatga integratsiya yo‘nalishidagi dasturlar orqali qo‘llab-quvvatlansa — ijtimoiy muammolar kamayadi,

yoshlar “yo‘qotilmaydi”, potentsialdan foydalanish imkoniyati oshadi.

Cheklovlar / Diqqat talab qiluvchi jihatlar

Moliyaviy va tashkilot jihatlaridan: resurslar, malakali mutaxassislar yetishmasligi.

Madaniyat va jamiyat psixologiyasidan: ba’zi oilalardagi ijtimoiy stigma, psixologik yordamga xushmuomalalik yetishmasligi mumkin.

Qishloq va chekka hududlar — fuqarolik xizmatlari, onlayn / psixologik qo‘llab-quvvatlash xizmatlari yetarli bo‘lmasisligi ehtimoli yuqori.

Boshqaruv, tartib-qoidalar, qonunchilik va ijtimoiy siyosat darajasida moslashuv zarur.

Ilmiy asoslangan xulosasa

Finlandiya misolida yoshlar tarbiyasi, ta’limi va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashda amalga oshirilayotgan integratsiyalashgan, kompleks va individual yondashuvlar —

yoshlar salohiyatini ochish, jamiyatga moslashish, ijtimoiy tenglik va ruhiy salomatlikni ta'minlashda katta samaraga ega.

Agar O'zbekiston sharoitida ta'lim tizimi, ijtimoiy – psixologik qo'llab-quvvatlash, hamda yoshlar siyosatini keng qamrovli va tizimli ravishda qayta ko'rib, resurslar va institutlar bilan mustahkamlansa — bu tajriba yoshlar barqaror rivoji, ijtimoiy muammolar kamayishi, jamiyatda ijtimoiy-adabiy muhit yaxshilanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Biroq, har qanday metodni bevosita ko'chirishdan avval — O'zbekistonning ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy va hududiy xususiyatlari inobatga olinishi, moslashuv strategiyasi ishlab chiqilishi lozim. Bu esa — keng siyosiy iroda, moliyaviy mablag‘ va jamiyat tarafidan qo'llab-quvvatlashni talab qiladi.
